

autora, snaga koja nam omogućava da »čvrsto prianjamo uz smisao u cjelovitosti egzstencije, smisao koji je potrebit za djelovanje« (str. 149). Na taj način ideja Boga, odnosno vjera u Boga omogućava bolje razumijevanje vlastita života: »Tako se u Bogu možemo bolje razumjeti nego li bez njega« (str. 150).

Ovaj sažeti prikaz Spaemannova gramatičkog i Gerhardtova kozmološko-teleološkog dokaza Božje opstojnosti potvrđuje kako dokazi Božje opstojnosti ni danas nisu izgubili na važnosti te potiču na daljnje filozofsko-teološko promišljanje o Bogu.

Ivica Raguž

Gerhard LOHFINK – Ludwig WEIMER, *Maria – nicht ohne Israel. Eine neue Sicht der Lehre von der Unbefleckten Empfängnis*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 2008., 443 str.

Mariologija, kao zasebna teološka disciplina, ali i pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji, bila je često u opasnosti da se odvoji od kristologije i ekleziologije. Drugi vatikanski sabor izbjegao je tu opasnost te je u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* progovorio o Mariji u nauku o Crkvi. No u teologiji i kršćanskoj praksi Mariju se također izdvajalo iz povijesti izraelskoga naroda. Često se mogao dobiti dojam kako Marija nema nikakve veze s izraelskim narodom, štoviše da se nalazi u suprotnosti s njim. Zasluga najnovije knjige Gerharda Lohfinka i Ludwiga Weimera o Marijinu bezgrješnom začecu jest upravo u tumačenju Marije i dogme o njezinu bezgrješnom začecu u svjetlu starozavjetne teologije. Slobodno se može reći da će njihova knjiga biti nezaobilazna studija za svaku buduću mariologiju, a napose za razumijevanje dogme o Marijinu bezgrješnom začecu.

Knjiga je podijeljena u tri dijela. U prvomu se dijelu opširno analizira biblij-

sko poimanje istočnoga grijeha. Premda se istočni grijeh kao pojam ne može susresti u Svetomu pismu, Lohfink i Weimar pokazuju kako Sveto pismo od svojih prvih stranica izriče činjenicu istočnoga grijeha. Autori u analizu istočnoga grijeha ne ulaze sustavno-teološki nego uglavnom pretpostavljaju poznate teorije istočnoga grijeha Karla Rahnera i Pieta Schoonenberga: istočni grijeh kao uronjenost u grješnu situaciju (str. 61-63). O toj grješnoj situiranosti čovjeka (str. 37-41) govori cijelo Sveto pismo: prvi grijeh Adama i Eve, Kajin – Abel, zloća prvih ljudi i potop, David, Pavao (Rim 1 – 8). Istočni je grijeh tako u Svetomu pismu uvijek izričaj čovjekove slobode koja ostavlja negativne posljedice na sve ostale naraštaje. Tako je povijest izraelskoga naroda povijest istočnoga grijeha. U drugomu, puno zanimljivijem, dijelu Lohfink i Weimer ističu kako je povijest izraelskoga naroda istodobno i povijest Božjega zahvata, povijest

spasenja. Oslanjajući se na neke druge teologe (Dillenschneider, Langemeyer, Menke), njihova je teza da se zbog Božjega djelovanja već u izraelskom narodu može govoriti o oslobođenju od istočnoga grijeha, tj. o nekoj vrsti bezgriješnosti (str. 323-326). Bezgriješna dimenzija izraelskoga naroda ostvaruje se u sljedećim stvarnostima: Abraham, Mojsije, Tora, hram, proroci, mudrost i »sveti ostatak«. U svim tim stvarnostima događa se« protuakcija« Božja protiv istočnoga grijeha u izraelskom narodu. Drugo poglavlje završava tumačenjem važnosti teologije Staroga zavjeta za kršćansku vjeru. Prema uobičajenom kršćanskom poimanju, Stari se zavjet interpretirao prema shemi: obećanje (SZ) – dovršenje (NZ). No često se teologija Staroga zavjeta kao teologija obećanja poimala kao nešto nestvarno, kao »puki zbroj navještaja koji će se jednom ispuniti« (str. 216). Suprotno tomu, za naše su autore obećanja u Staromu zavjetu »realnosti koje su već prisutne u Božjemu narodu, ali još nisu dovršene« (isto). S tim mislima završava drugi i započinje treći dio knjige koji je u cijelosti posvećen Mariji i dogmi bezgriješnoga začeća. Marijino bezgriješno začeće pretpostavlja bezgriješne dimenzije u izraelskom narodu, jer je milost uvijek posredovana povijješću (str. 319). Marija je sada dovršiteljica svih izraelovih obećanja. Ona je nova kćion sionska, novi Abraham, novi Izrael (str. 249-297), u kojemu se dogodio najsavršeniji Božji zahvat u povijjesti, kako bi se začeo i rodio sam Bog. Tako je dogma o Marijinu bezgriješnom začeću potpuno nov Božji zahvat, ali zahvat koji pretpo-

stavlja cijelu povijest spasenja u izraelskom narodu. U tomu smislu dogmu o bezgriješnom začeću Lohfink i Weimer s pravom nazivaju dogmom o Izraelu, »o milosti u Izraelu« (str. 313). Promatrajući razvoj mariologije, oni primjećuju kako su svi dogmatski izričaji o Mariji zapravo proizašli iz izričaja o Crkvi. To znači da se Mariju može pravilno shvaćati jedino u njezinoj funkciji za Crkvu, ali i obratno. Crkva bez Marije prestala bi biti vjerna svojem u poslanju (str. 275-298): »Možemo pravilno razumjeti dogme o Mariji ako ih promatramo u kontekstu izričaja o Crkvi. To konkretno znači: ne smijemo nikako govoriti o Mariji a da ne mislimo na Crkvu. Ne smijemo hvaliti Mariju a da istodobno ne slavimo Crkvu kao Božje djelo. Jedino će tako molitve Mariji i marijanske pjesme biti podnošljive za onoga koji misli. Samo će tako one dobiti svoju dubinu« (str. 401). Kao što su u Izraelu postojale bezgriješne dimenzije ili mjesta, tako sada u Crkvi, zbog Marijina bezgriješnoga začeća, postoje na kvalitativno višem stupnju nova »bezgriješna mjesta«: sakramenti, Sveto pismo, nauk Crkve, liturgijski kalendar, kršćanska zajednica, kršćanski način življenja i hijerarhija (str. 380-381). Kao što je Izrael bio mjesto Božje spasiteljske akcije protiv istočnoga grijeha, tako se i danas može nadvladati istočni grijeh samo pripadnošću Crkvi, o čemu posebno piše sv. Pavao (str. 365-378). Na koncu, Marija nije samo dovršenje povijesti spasenja u Izraelu nego i dovršenje cjelokupnoga stvorenja. Ona je »neiskvareni koncept stvorenja« (str. 383-395). U zaključnim promišljanjima Lohfink i Weimer upu-

ćuju na važnost prisutnosti mariologije u svim teološkim traktatima (str. 398).

Unatoč nekim nespretnim izrazima koji su dogmatsko-teološki problematični i teško prihvatljivi, primjerice »Izrael kao majka Crkve« (str. 403), mariologija i

teologija dogme o Marijinu bezgrješnom začeću Gerharda Lohfinka i Ludwiga Weimera može se svrstati među bolja biblijsko-teološka promišljanja o Mariji nakon Drugog vatikanskog sabora.

Ivica Raguž